

## סין והמזרח התיכון – סוגיית הסכסוך הישראלי-פלסטיני על סדר היום

גליה לביא | 18 באוגוסט, 2021 | גיליון 1511

ביולי 2021 ביקר שר החוץ הסיני, וואנג יי (Wang Yi), בשלוש מדינות במזרח התיכון. הביקור, וזה שקדם לו ונערך במארג השנה, עסק בשלושה נושאים עיקריים: קידום הפצת החיסונים הסיניים נגד נגיף הקורונה, השקעות סיניות במסגרת יוזמת "חגורה ודרך", והסכסוך הישראלי-פלסטיני. ישראל לא נכללה בתכנית הסיור, ונראה שסין עושה שימוש בסכסוך לצורך ניגוח ארצות הברית וצבירת הון פוליטי, על חשבון ישראל. על האחרונה להיות מודעת לאפשרות שהעמדה הסינית ואופן העיסוק שלה בסכסוך הישראלי-פלסטיני לא ישתנו ואף עלולים להוביל להחרפה ביחסים בינה לבין בייג'ינג. זאת, במקביל לדילמות העומדות בפני ישראל על רקע המתיחות האסטרטגית בין סין לבין ארצות הברית.

ביולי 2021 ביקר שר החוץ הסיני, וואנג יי (Wang Yi) בסוריה, מצרים ואלג'יריה, ונפגש עם בכירי הליגה הערבית. היה זהו ביקורו השני במזרח התיכון השנה, לאחר שבמארג ביקר בשש מדינות: ערב הסעודית, איחוד האמירויות, עומאן, בחריין, איראן וטורקיה. נוסף על ענייני סחר, הביקורים עסקו בשלושה נושאים עיקריים: קידום הפצת החיסונים הסיניים נגד נגיף הקורונה, השקעות סיניות במסגרת יוזמת "חגורה ודרך", והסכסוך הישראלי-פלסטיני.

בנושא קידום הפצת החיסונים הסיניים, לאחר שמכרה ותרמה חיסונים וציוד רפואי למדינות האזור, סין מבקשת לעודד הקמת מפעלים מקומיים לייצורם. בעת הביקור באיחוד האמירויות, [הושקה](#) הקמתו של מפעל לייצור של 200 מיליון מנות חיסון "סינופארם" בשנה. [במצרים](#) חנך השר מפעל לייצור חיסוני "סינובאק", שהחל לפעול חודש קודם לכן והוא צפוי לייצר כ-40 מיליון מנות בשנה. על הקמת מפעל שלישי, גם הוא של חברת סינובאק, סוכם בביקורו באלג'יריה.

הפצת החיסונים הסיניים חשובה לסין, המבקשת לשקם את תדמיתה שנפגעה בשל המגפה, להפיק מכך תועלת כלכלית ולמנף המהלך כאמצעי להשפעה מדינית. נושא ההשקעות הסיניות במסגרת יוזמת "חגורה ודרך" הוא יוזמת דגל המקודמת אישית על ידי נשיא סין ומגלמת אינטרס סיני מרכזי. היוזמה, כותרת-על לשלל פרויקטים מגוונים ברחבי העולם, משמשת את סין בגיבוש מעין מועדון גלובלי בהובלתה, בשם חזון לעולם של הרמוניה, שיתוף ואחדות, "[קהילה של גורל משותף למען האנושות](#)" - "A community of common destiny for mankind". בנאומו באלג'יריה [הצהיר וואנג](#) כי "סין תמיד תהיה

חברה במחנה של המדינות המתפתחות, תנשום את אותו האוויר ותחלוק גורל משותף עם המדינות המתפתחות". החזון האוטופי הזה, הכולל קריאות ל"שיוויון ריבוני" ואי-התערבות בעניינים פנימיים של מדינות, וכן מבטיח [השקעות עתידיות](#) בסך של 750 מיליארד דולר, קוסם למדינות רבות, ובמיוחד למתפתחות שביניהן, הנתונות במשבר או זקוקות מאוד להשקעות. לא פחות מ-139 מדינות [הצטרפו](#) ליוזמת ה"חגורה ודרך", מתוכן 17 באזור המזרח התיכון וצפון אפריקה.

כל המדינות שבהן ביקר וואנג הצטרפו כבר ליוזמת ה"חגורה ודרך", אך האינטרסים של סין בהן שונים. במאס נכללו בביקור מדינות המפרץ וכן איראן וטורקיה, שבכולן משטר יציב, לרובן כלכלה חזקה, ובכולן לסין יש השקעות רבות ותיאבון להשקיע עוד. לעומת זאת, הביקור שנערך ביולי התקיים ב"[מדינות שחוו את האביב הערבי](#)". שתיים מהן, סוריה ואלג'יריה, מצויות במשבר עמוק ומתמשך, והרצון של חברות סיניות להיכנס להשקעות גדולות בהן נמוך. מצרים יציבה וחשובה יותר לסין, אך זקוקה להשקעות רבות בתשתיות ויכולותיה הכלכליות נמוכות בהרבה מחברותיה השוכנות במפרץ. ההשקעות הסיניות מותאמות לצרכי המדינה שאליה הן מכוונות, וכמובן גם לאינטרסים הסיניים. כך למשל, [בטורקיה](#) הדגיש שר החוץ הסיני את הצורך לחזק את "פרויקט המסדרון התיכון" - יוזמה של קזחסטן, גאורגיה, ואזרבייג'ן לפיתוח נתיב התחבורה הטרנס-כספי שמחבר את מזרח אירופה ואת סין, דרך טורקיה, הקווקז, הים הכספי ומרכז אסיה. בנוסף, הוא קרא לשיתוף פעולה בהיי-טק, ב-G5 ובכלכלה דיגיטלית. [באיחוד האמירויות](#) הוא דיבר על הרחבתם של שיתופי הפעולה בתחומי האנרגיה, הייטק וטכנולוגיות חדשות, ו**[בבחריין](#)** כללו שיתופי הפעולה במסגרת יוזמת ה"חגורה ודרך" אנרגיה, תשתיות, G5, סחר אלקטרוני (E-commerce) וביג-דאטה. לעומת זאת, במדינות המתפתחות שבהן ביקר ביולי הסתפק בעיקר בהצהרות כלליות בדבר הצורך להרחיב את שיתוף הפעולה במסגרת היוזמה. דרך קידום השקעות במדינות המפותחות בתשתיות ובתחומי טכנולוגיה מתקדמת, החשובים לסין, והצהרות מעוררות תקווה במדינות המתפתחות, סין מבקשת לחזק את השפעתה במזרח התיכון, לגייס את תמיכתן של מדינות האזור בה ולזכות בהישגי תדמית, בעת שארצות הברית נראית כנסוגה ממנו.

נושא שלישי שהודגש בביקוריו של שר החוץ הסיני במזרח התיכון - הסכסוך הישראלי-פלסטיני, אשר סין נוהגת להעלות בפורומים בינלאומיים שונים ובמפגשים עם מנהיגים ממדינות ערב. לפי הצהרותיה, הנושא הפלסטיני עומד [בליבת הסוגיות](#) של המזרח התיכון, ופתרונו יוביל לשלום ממושך וביטחון באזור. בהתאם, הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוזכר בכל הפגישות שקיים השר, ובשתיים מהן הוצגו גם תכניות פעולה. במאס הציג וואנג בערב הסעודית '[תכנית חמש נקודות](#)' להשגת ביטחון ויציבות במזרח התיכון כולו. לאחר דברי "תמיכה בכבוד הדדי" הצהיר שר החוץ על אודות כוונת סין להעלות את נושא הסכסוך המתמשך בין ישראל לפלסטינים במועצת הביטחון של האו"ם ולאשרר את "פתרון שתי המדינות", וכן להזמין "שוחרי שלום" משני הצדדים לשיחות. בביקורו במצרים ביולי העלה השר [שלושה רעיונות](#) למימוש "פתרון שתי המדינות": שיפור סמכותה של הרשות

הפלסטינית; תמיכה באחדות הפלגים הפלסטינים; ועידוד חידוש שיחות השלום על בסיס "פתרון שתי המדינות".

אין זו הפעם הראשונה שסין מזמינה אליה נציגים משני הצדדים לשיחות כאלה, או מעלה תכניות בעלות מספר נקודות זה או אחר לפתרון הסכסוך. לעומת זאת, במהלך מבצע "שומר החומות" בחודש מאי, חרגה סין ממדיניות "אי ההתערבות" שלה, שבמסגרתה היא נמנעת בדרך כלל מנקיטת צד בסכסוכים. סין כינסה ישיבות של מועצת הביטחון של האו"ם בנושא, ניסחה הצהרות ותמכה בהחלטות גינוי נגד ישראל. שר החוץ וואנג עצמו [נשא נאום](#) במועצת הביטחון, שבו הכריז כי "פתרון שתי המדינות הוא הדרך האולטימטיבית" לסיום הסכסוך, וחזר על הזמנתו לדיאלוג בין "שוחרי שלום" משני הצדדים.

ואכן, לאחר כחודש התקיימו השיחות המובטחות, בהשתתפות נציגים ישראלים וביניהם יוסי ביילין, מיכל רוזין, ישראלה אורון וגדי בלטיאנסקי. שניים מהמשתתפים היו בעבר חברי כנסת מטעם מרצ, ושלושה מהם מראשי "יוזמת זינבה" לקידום הסכם קבע בין מדינת ישראל לפלסטינים. את המשלחת הפלסטינית הוביל אחמד מגידלאני, השר לפיתוח חברתי, חבר הוועד הפועל של אש"ף ומזכ"ל "חזית המאבק העממי", המשויך לפת"ח. במילים אחרות, משני הצדדים הזמינה סין משתתפים המורגלים בשיחות, אך נעדרים סמכות פוליטית. גם בשיחות קודמות שיזמה סין בין הצדדים השתתפו בעלי רקע דומה, ולכן ברור שמאמצי סין מכוונים למישור הסמלי והתודעתי ופחות למישור הפרקטי והמעשי. וואנג עצמו הפריד בדבריו מול מועצת הביטחון בין "שוחרי שלום" שהוזמנו ל"דיאלוג", לבין "מנהלי המשא ומתן" משני הצדדים, שאותם הזמין לקיים "שיחות ישירות" בסין.

סין מזהה אפוא בסכסוך הישראלי-פלסטיני פוטנציאל להצהרות תמיכה מצידה, הנעילות לאוזני הקהל הערבי והמוסלמי. דרך אזכור חוזר של הסכסוך ושל "זכויותיו הלגיטימיות של העם הפלסטיני בשטחים הכבושים", הזמנה לשיחות בבניג'נג ואירוח מפגשים ל"שוחרי שלום", מבקשת סין ליצור לעצמה תדמית של מעצמה אחראית, העומדת לצד מיעוט מדוכא, ומציעה לסייע להשגת פתרון לטובת שני הצדדים. הסכסוך הישראלי-פלסטיני מצטרף אם כן לרשימת הנושאים שבהם יכולה סין לנגח את ארצות הברית, ובנוסף להרחיק מעצמה ביקורת בנושא יחסה למיעוט האויגורי. כך, בזמן מבצע "שומר החומות", לאחר שארצות הברית התנגדה לנוסח הצהרת מועצת הביטחון של האו"ם נגד ישראל שגיבשו סין וחברות נוספות במועצה, [הסביר](#) שר החוץ וואנג ש"ארצות הברית עומדת בצד המנוגד לצדק הבינלאומי" (אך לא הזכיר את בריטניה, שאף היא התנגדה).

בישראל עקבו אחר ביקוריו של וואנג במזרח התיכון בחוסר עניין מסוים. ניסיון העבר לימד שסין חזקה בהצהרות תמיכה, אך מסתפקת בתמיכה סמלית בלבד ואין לצפות לתנופה של חברות סיניות משקמות את הריסות סוריה, כפי שלא צפויות בקרוב השקעות ניכרות מצידה ברצועת עזה. מנגד, האסרטיביות הגוברת של סין בארגונים הבינלאומיים לא צפויה לדעוך וסין צפויה להמשיך לתמוך בצד הפלסטיני, בהכרח על חשבון ישראל.

עד כה נקטו ישראל וסין בהצלחה יחסית מדיניות המפרידה בין יחסי כלכלה לתועלת הדדית לבין מחלוקות מדיניות. כך, סין ממשיכה לתמוך באיראן ובפלסטינים, ללא פגיעה ניכרת ביחסי הכלכלה בינה לבין ישראל, ובה בעת ממשיכה ביחסי הכלכלה עם ישראל בהיותה מודעת ליחסיה המיוחדים של ישראל עם ארצות הברית. אולם ככל שהיריבות בין סין לארצות הברית גוברת, כן צפויה בייג'ינג להגביר את מאמציה לנגח את וושינגטון כמעצמה דו-פרצופית ולא אחראית, ולהדוף מעצמה ביקורת בנושאי זכויות אדם. הסכסוך הישראלי-פלסטיני שימושי מאוד בהקשר זה, ועמדת סין זוכה לתמיכה בינלאומית רחבה גם בקרב בעלות בריתה של ארצות הברית. תמיכתה של סין באיראן, האסרטיביות הגוברת שלה בארגונים הבינלאומיים ושימושה בסכסוך הישראלי-פלסטיני לניגוח ארצות הברית עלולים לעורר קשיים ביחסים בין ירושלים לבייג'ינג ואף להביא את ישראל לבחון מחדש את יחסיה עם סין.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט